RELAȚIILE ȚĂRANULUI ROMÂN CU OFICIALITĂȚILE SATULUI ÎN ROMANUL "FETELE TACERII" AL LUI AUGUSTIN BUZURA

Mirela MIRCEA
Colegiul Național "AL.D.Ghica" Alexandria

Résume : *Dans la littérature de l'obsédante décennie ' 50-' 60, le roman „Les faces du silence" a pour l'année de sa parution, 1974, le trait dominant du courage civique et esthétique d'analyser les graves problèmes des horreurs et des abus du régime communiste. Le trait définitif du roman d'Augustin Buzura est le polémisme. L'auteur se propose d'écrire comme personne ne l'avait jamais fait sur la période de la coopérativisation et d'opposer aux vieux clichés une vérité plus grande. Le roman, "Les faces du silence" expose la réplique délibérée aux proses idylliques avec des membres militants du parti qui, une fois apparus dans un village résolvent rapidement et nettement tous les problèmes nés, en réussissant en temps reccord, de convaincre tout le village et de le diriger vers une nouvelle direction sociale.*

Dans ce roman, un journaliste, Dan Toma assiste, avec une grande indifférence, aux souvenirs de quelques événements acharnés de la période de la collectivisation de l'agriculture qui ont opposé deux personnages importants: l'énergique membre militant du parti, Gheorghe Radu et Carol Mãgureanu, l'une des victimes, le fils d'un paysan cossu, du vieillard Mãgureanu, fermier d'élite du village.

Mots-clés*: communisme, polémisme****,*** *obsédante décennie ' 50-' 60*

În literatura obsedantului deceniu ’50 – ’60, romanul **Fețele tăcerii** are, pentru anul apariției sale, 1974, trăsătura dominantă de curaj civic şi estetic de a pune în dezbatere problemele grave ale ororilor şi abuzurilor regimului comunist. Tema dezvăluirii crimelor comuniste înscrie o lungă serie de romane, care prezintă diverse grade de virulență critică şi demascatoare, ordonate, de regulă, în "paşi" mici dar insistenți de dobândire a libertății de expresie: **Cordovanii** (1963), **Suferința urmaşilor** (1978), **Fiul secetei** (1979) de Ion Lăncrănjan, **Păsările** (1970), de Alexandru Ivasiuc, **F** (1969), **Vânătoarea regală** (1973), **Ploile de dincolo de vreme** (1976) de Dumitru Radu Popescu, **Cel mai iubit dintre pământeni** (1980), de Marin Preda. De altfel, toate romanele lui Augustin Buzura apărute înainte de 1989, **Absenții** (1970), **Fețele tăcerii** (1974), **Orgolii** (1977), **Vocile nopții** (1980), **Refugii** (1984), **Drumul cenuşii** (1988), prezintă crize politice şi de conştiință generale de atitudini abuzive ale puterii totalitare.

Trăsătura definitivă a romanului lui Augustin Buzura este polemismul. Autorul îşi propune să scrie o carte cum nu s-a mai scris despre perioada cooperativizării şi să opună vechilor şabloane o cât mai mare cantitate de adevăr. **Fețele tăcerii** înfățişează replica deliberată la prozele idilice cu activişti de partid care odată apăruți într-un sat rezolvă în chip rapid şi luminos toate problemele ivite, reuşind în timp record lămurirea întregului sat şi introducerea lui armonioasă pe o matcă socială nouă.

"În **Fețele tăcerii** valoarea şi interesul cărții nu rezultă în primul rând din originalitatea construcției româneşti (impresionantă, firește, prin masivitate epică şi prin amploarea deschiderii spre un proces social complex şi contradictoriu), ci din dezbaterea dintr-un unghi dramatic a unor probleme esențiale în istoria satului românesc"[1] din perioada colectivizării. Organizarea întregii cărți ca o dezbatere îi imprimă câteva particularități, care-i conferă un loc aparte în contextul prozei din ultimii ani.

BDD-A5424 © 2006 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:10 UTC)

În ordinea importanței, esențială este gravitatea tonului. Gravitatea care dezvăluie, prin intenții şi demers, o structură de moralist: experiențe de viață, idei, sunt confruntate în vederea extragerii unui sens, a unei soluții cu implicații etice.

În acest roman, un jurnalist, Dan Toma, asistă, cu o anume detaşare, la rememorarea unor evenimente crâncene din perioada colectivizării agriculturii care au opus două personaje puternice, energicul activist de partid Gheorghe Radu şi Carol Măgureanu, una dintre victime, fiu de chiabur, al bătrânului Măgureanu, gospodar de frunte al satului, care a muncit cu tenacitate pentru a-şi reface averea şi refuză să o cedeze de bunăvoie, prin înscrierea în gospodăria agricolă colectivă.

Ca şi D.R. Popescu, G. Bălăiță, Virgil Duda în romanele lor, autorul **Fețelor tăcerii** foloseşte tehnica "anchetei", şi la fel ca aceştia nu pentru a găsi cheia unor întâmplări nedumeritoare cât spre a limpezi aspecte morale şi psihologice.

Aşadar unuia din eroi-tânărul ziarist Dan Toma – autorul îi încredințează misiunea de a investiga o realitate ca laturi cețoase în ce priveşte, mai ales, reacțiile de conştiință ale protagoniştilor în fața evenimentelor trăite. Interesant este că "anchetatorul" procedează implicându-se, el însuşi proiectându-se în spațiul analizei, alegând unghiuri de evaluare a faptelor care i-ar putea da indicii despre felul cum ar fi acționat el însuşi în împrejurări cărora nu le-a fost un martor direct.

Principial, poziția lui Toma nu este a judecătorului, căci nu urmăreşte să dea verdicte, să incrimineze ori să absolve, ci înainte de toate să înțeleagă Augustin Buzura nu ocoleşte în romanul lui mai ales încleştările. Mari porțiuni ale realității au fost ignorate în prozele sale precedente. De aceea, vor fi prezenți în romanul lui şi chiaburii, şi activiştii de partid locali, şi cei trimişi de la centru, şi bandiții din munți. "**Fețele tăcerii** încearcă o acumulare de date în dorința de a suplini lacunele prozei pe care, prin romanul lui o contestă nu fără îndreptățire"[2]. Ceea ce se întâmplă în roman, oricât de senzațional în aparență este o relatare peste ani a lui Carol, în calitate de personaj-narator.

Similară este , în esență, alcătuirea romanului "**Fețele tăcerii**" un fost activist de partid, acum pensionar, şi unul din foştii săi adversari politici, Carol Măgureanu, reconstituie în paralel fiecare încercând să-şi explice şi să-şi justifice acțiunile, evenimentele dramatice petrecute într-un sat din vremea colectivizării; iar cele două confesiuni, sincopate, suprapuse, interferate, sunt făcute unui tânăr gazetar, însă fără voia acestuia. Ca şi medicul din **Absenții**, ziaristul Dan Toma suportă astfel o intervenție brutală a exteriorității, pe care nu a provocat-o, dar pe care e silit să o accepte; implicat fără voie în trecutul tulbure şi dureros al celor doi, el intră în stăpânirea unui uriaş depozit de fapte, contradictorii şi dramatice, din vâltoarea cărora se recompune imaginea unei epoci crude, în care sensul vieții suferă modificări radicale. Bătrânul Măgureanu este silit, prin violență extremă asupra fiilor, să-şi scrie cererea de renunțare la proprietatea individuală şi de înscriere cu toată averea în colectiv. Omul cheie, care conduce întreaga acțiune de colectivizare forțată, este activistul Gheorghe Radu, care foloseşte toate mijloacele de intimidare şi de violență pentru a executa ordinele primite pe linie de partid. Pentru a-şi salva tatăl şi pe cei doi frați mai mari, Iuliu şi Ilie, reținuți şi torturați de miliție, tânărul Carol Măgureanu, ascuns de tatăl său, pentru a fi protejat de vicisitudinile unei istorii aspre şi absurde, dincolo de un perete fals, zidit chiar din casă, încearcă să-şi ajute tatăl, ducându-se la autorități pentru a se preda, convins că va face o tranzacție în avantajul tuturor: "Credeam că, până la urmă, voi face o simplă tranzacție: mă voi duce eu în locul lui, adică în locul meu, el va ieşi, iar liber fiind, avea posibilitatea să facă diferite demersuri pentru a ne elibera pe toți"[3]. Face însă, prin aceata, un pas greşit, care se întoarce, în cele din urmă, împotriva sa. La

BDD-A5424 © 2006 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:10 UTC)

miliție se acționează de pe poziții de forță, fără nici o umbră de umanism: "Când am intrat, Iuliu şi Ilie, învineţiţi, plini de noroi şi sânge, stăteau jos, rezemaţi cu spatele de perete, iar tata, pe un scaun, lângă masa lui Lupşe, continuă să privească atent geamul. N-avea voie să vorbească, sau era derutat; oricum, tăcea împietrit, alb"[4].

Tatăl încearcă să dea impresia că stăpâneşte încă situația: "Vorbea foarte sigur pe el, voia să lase impresia, că el este cel care face concesii"[5], dar reprezintă, în opinia anchetatorilor săi, un element descompus şi duşmănos, care nu prezintă încredere pentru noul regim, deşi trecuseră şase ani de la proclamarea republicii populare. Bătrânul Măgureanu este forțat să scrie şi să semneze cererea de înscriere în colectiv, în speranța deşartă că fiii săi vor fi liberi să plece acasă. I se atrage însă atenția, că nu se află în situația de a pune condiții, singura concesie, plină de cinism, fiind stiloul cu care este ajutat să scrie.Băieții vor rămâne încă în stăpânirea de fier a torționarului. Tatăl s-a apropiat de activişti şi le-a spus cu o voce de inflexibil testament: "Dacă li se întâmplă ceva băieților, te găsesc şi în cealaltă lume, să nu uiți asta şi de acolo vin"[6] … Ideea de justiție transcendentă, alăturată afirmației "… doar n-a murit dreptatea pe pământ!"[7], aduce o notă de tăcere grea în încăperea plină până la refuz cu activişti de partid, aserviți până în măduva oaselor noului regim.

Carol Măgureanu, fiul bătrânului Măgureanu, a stat ani în şir zidit într-o pivniță, de unde a urmărit istoria satului. Anii de claustrare l-au rupt de realitate, omul trăind prin lecturile făcute acolo, în subteran. Dacă activistul este condamnat la exces de acțiune, Carol este condamnat la inacțiune, la reflecție excesivă "Sunt *feţele tăcerii*; istoria e una singură, dar istoria i-a dat la o parte, unică, indestructibilă"[8].

De fapt, ca şi în Moromeții II, Augustin Buzura scrie romanul unui sat în anii deceniului şase, dar nu satul îl interesează în primul rând pe romancier, ci cantitatea de adevăr existentă în orice act uman. Personajul – anchetator, ziaristul pleacă în căutarea unui adevăr abstract cu furia cu care plecase, în **Absenții**, Mihai Bogdan.

Personajele lui Buzura au darul speculației, şi confesiunea lor atinge problemele cele mai variate, de la raportul dintre clasa socială şi individ până la chestiuni mai delicate de metafizică"[9]. Ziaristul Dan Toma, spirit justițiar, este vizitat de viitorul lui socru, Gheorghe Radu, Fost activist de partid mulți ani în satul Arini. Relațiile dintre ginere şi socru sunt neprietenești. De la logodnica lui, Melania, gazetarul a aflat că bătânul a fost un instrument al violenței acelor ani, a comis, chiar, crime. Socrul vine să-i ceară ajutor într-o chestiune delicată: rămas în satul pe care l-a colectivizat, şi-a construit cu greu o casă şi, în ziua când s-o sărbătorească, cineva i-a dat foc. Bănuie pe vechii lui adversari politici, Măgurenii. Romanul începe de la acest punct. Ziaristul Toma ascultă, mai întâi, confesiunea bătrânului activist, apoi, spre a verifica lucrurile, ascultă şi pe bănuitul incendiator, Carol Măgureanu, singurul supraviețuitor dintre fiii lui Măgureanu.

E vorba de două destine, de două justificări sociale, de două drame. Activistul dă o versiune a faptelor. A fost, desigur, un dur, dar nici alții n-au fost mai blânzi cu el . Violența s-a născut din violență şi, ca să-i apere pe țăranii din Arini şi să introducă noile forme sociale în sat, el şi-a riscat de multe ori viața. Din povestirile lui iese la iveală o epocă plină de fapte de spaimă. Regiunea era terorizată de o bandă de legionari, condusă de căpitanul Sterian. Banda avea susținători în sat, şi activistul crede că nici familia Măgureanu nu era străină de aceste acțiuni. El i-a distrus pe Măgureni, dar nu putea face altfel, altfel l-ar fi distrus ei pe el.

În roman este evident faptul că Gheorghe Radu, activistul de partid trimis în sat pentru a grăbi colectivizarea, ca şi susținătorii lui – milițianul, securistul, preşedintele sfatului popular, secretarul organizației PCR din localitate, acționează împotriva

BDD-A5424 © 2006 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:10 UTC)

țăranilor români şi se poate uşor înțelege că ei sunt instrumentele unei forțe de ocupație, lipsite de orice funcție civilizatoare.

Ziaristul Toma, devenit fără voia lui judecătorul unor evenimente teribile, ascultă şi cealaltă explicație. Carol Măgureanu s-a salvat stând zidit în casa părintească. Măgurenii, ctitori de biserici, luptători patrioți din tată în fiu, erau de sute de ani în acel sat. Bătrânul Măgureanu a lucrat în mină a refăcut averea familiei şi şi-a dat copiii(trei băieți) la şcoală. Autoritățile fac presiuni asupra lui să se înscrie în cooperativa agricolă şi, tocmai când bătrânul se hotărâse şi-şi chemase fiii acasă (erau studenți) pentru a-i pune să semneze, brutalitatea, inabilitatea activistului Radu strică totul. Interpretând greşit intențiile Măgurenilor, Radu îi arestează îi umileşte, iar când doi dintre tinerii Măgureanu scapă în urma unei încăierări, ei sunt deja culpabili. Este începutul unei lungi perioade de umilințe. Carol, al treilea fiu, descoperit după mulți ani de recluziune voluntară, este un om sfârşit. Ceilalți doi Măgureni sunt împuşcați de Radu (o versiune) sau se sinucid (o altă interpretare).

Fapt sigur este că această familie țărănească este urmărită şi acum de ura bătrânului activist, scos şi el, în cele din urmă, din funcția pe care o deținea. E pensionar într-un sat unde nimeni nu vrea să stea de vorbă cu el, toți îl urăsc (sau aşa crede el). Dovadă: casa ce a fost distrusă. Însă Carol Măgureanu crede că nimeni nu a dat foc casei. Radu însuşi, pentru a-şi înfunda încă odată adversarii, şi-ar fi incendiat locuința. Şi acest fapt pare verosimil. Bătrânul activist vrea să se întoarcă la oraş şi casa este singurul lucru ce-l mai ține legat de sat. Cartea se încheie cu trei plecări spre oraş: a lui Carol Măgureanu, care merge la doctor, a bătrânului activist, care vrea să se angajeze din nou în fabrică, şi a ziaristului Toma, care şi-a asumat un rol ce-i depăşeşte puterile. El însuşi are un destin încărcat, e un tip incomod, mutat dintr-un loc în altul din cauza incapacității lui de a accepta neadevărul.

"Practic, Augustin Buzura intenta un proces comunismului, cu mijloacele prozei de analiză. Era un proces incomplet-referitor nu atât la dezastrul din industrie, agricultură, învățământ, urbanistică etc., cât la alienarea ființei umane -, era un proces disimulat în analiză psihologică, pentru a se crea impresia că totul rămâne în spațiul literaturii, şi totuşi spiritul justițiar al scriitorului a fost sesizat şi incriminat de ideologii epocii"[10].

Iată că procesul comunismului devine explicit şi mult mai cuprinzător în secvențele din romanul **Fețele tăcerii** referitoare la colectivizarea forțată a agriculturii. Distrugerea familiei Măgureanu, prin uciderea a doi dintre frați, Ilie şi Iuliu, prin hăituirea celui de-al treilea, Carol, nevoit să stea ani la rând ascuns într-o pivniță, prin îngenuncherea bătrânului Măgureanu, tatăl lor, un țăran demn, a cărui cedare reprezintă o tragedie, ca prăbuşirea unui stejar, şi prin îndolierea definitivă a soției lui, ilustrează, cu forță epică, distrugerea însăşi a civilizației țărăneşti din România.

---

[1] Apolzam, M., *Casa ficțiunii*, Dacia, Cluj, 1978, p.81;
[2] Ungheanu, M., *Arhipeleag de semne*, Cartea Românească, Bucureşti, 1975, p.204;
[3] Buzura, A., *Fețele tăcerii*, Albatros, Bucureşti, 1991, p.253;
[4] Ibidem;
[5] Ibidem;
[6] Idem, p.254;
[7] Ibidem;
[8] Ungureanu, C., *Proza românească de azi*, Cartea Românească, Bucureşti, 1985. p.538;
[9] Simion E., *Scriitori români de azi*, vol.IV, Litera, Chişinău, 1998, p.122;

BDD-A5424 © 2006 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:10 UTC)

[10] Ştefănescu A., *Istoria literaturii române contemporane*, Maşina de scris, Bucureşti, 2005, p.547.

Bibliografie:

1.Apolzam, M., *Casa ficţiunii*, Dacia, Cluj, 1979;
2.Buzura, A., *Feţele tăcerii*, Albatros, Bucureşti, 1991;
3.Simion, E., *Scriitori români de azi*, vol.IV, Litera, Chişinău, 1998;
4.Ştefănescu, A., *Istoria literaturii române contemporane*, Maşina de scris, Bucureşti, 2005;
5.Ungheanu, M., *Arhipeleag de semne*, Cartea românească, Bucureşti, 1975;
6.Ungureanu, C., *Proza românească de azi*, Cartea Românească, Bucureşti, 1985.

BDD-A5424 © 2006 Universitatea din Piteşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:10 UTC)